

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD) , Yıl 1, Sayı 1, Kasım 2014, ss. 48-59.
Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 1, Issue 1, November 2014, pp. 48-59.
ISSN 2148-5704

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI-ALMAN İTTİFAKINI MEŞRULAŞTIRMA ÇABALARI

Ottoman Efforts to Legitimize German Alliance with in World War I

Mehmet Ali KARAMAN*

Özet: Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin Almanya ile ittifak yaparak Birinci Dünya Savaşı'na dahil olması üzerine yoğun tenkitlere maruz kalan Osmanlı hükûmetinin attığı adımı meşrulaştırmak amacıyla askeri basın ve yayın organlarında başlattığı propaganda çalışmalarını ayrıntılı olarak belgeleriyle incelemektedir. İngiltere ve Rusya'nın 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı karşıtı siyaset izlemeleri nedeniyle Osmanlı askeri yayınları Almanya ile ittifakı bir ehven-i şer olarak görmüş ve bu yüzden başında Almanya ile birlikte savaşa girmenin kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Osmanlı askeri basını, Almanya, propaganda, I. Dünya Savaşı

Abstract: This article examines the Ottoman government propaganda in the Ottoman military publications to legitimize the Ottoman Empire's entrance in World War I on the side of Germany after the government faced harsh criticism for its decision to side with Germany. Because the other major powers, G. Britain and Russia adopted an explicitly anti-Ottoman foreign policy in the late nineteenth century, the Ottoman military publications presented the alliance with Germany as the least bad option and stated it as an inevitable outcome.

Key Words: Ottoman Empire, Ottoman military press, Germany, propaganda, World War I

Giriş

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Değişen dünya düzeni devletler üzerinde gerek yönetim anlamında gerekse milliyetçiliğin bir sonucu olarak demografik manada yapısal hareketlenmeler yaşanmasında etkili oldu. O yılların en güçlü devleti olan İngiltere, diğer Avrupalı rakip devletlerle belli oranda rekabete girmekle kalmayarak olası bir sıcak çatışmanın planlarını ve hazırlıklarını yapmıştır. İngiltere'nin karşısındaki en güçlü rakip olan Almanya'nın da benzer hesaplarla devletler arası prestijini en iyi şekilde tutma gayesiyle ekonomik ve askerî yatırımlara oldukça fazla önem verdiği görülmektedir. Yapılan pazarlıkların en büyük aktörü olan, yapılacak planların olmazsa olmaz unsuru olan Osmanlı Devleti bütün bu hesapların muhatabı olmanın yanı sıra, siyasi anlamda buhranlı bir dönem yaşamakta, halk, aydın kesim ve yönetenler farklı kaygılar taşımaktaydılar. Bu endişelerin başında toprak bütünlüğü geldiği gibi, imparatorluk olmanın bir sonucu ile bünyesinde barındırdığı birbirinden farklı pek çok unsuru bir arada tutma gayreti içerisinde olmuştur. Balkanlar'da yükselen milliyetçilik naraları bu mümbit bölgenin tamamen devletten kopacağına sinyalleri belki de olası bir dünya savaşının habercisi olma niteliği taşımıştır.

Dönemin yazılı kaynaklarında bu konu ile alakalı çok sayıda yazı kaleme alınarak yayımlanmaktaydı. Bu yayınlar sayesinde kamuoyunun dikkati bu konuya çekildiği gibi,

* (Yrd. Doç. Dr.), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Burdur/Türkiye, e-mail: malikaraman@hotmail.com

Osmanlı Devleti'nden ayrılacak olası bölge ya da bölgelerin kimler arasında paylaşılacağını Batılı devletler açısından pragmatik yaklaşımlarla gerek aydınlar gerekse asker ve devlet adamları tarafından gazete sütunlarından aktarılmaktaydı. Bu haberlerden yola çıkarak varılan yargı, aslında XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren günümüz dünyasındaki pek çok alanda güçlü bir İngiltere'nin temellerinin nasıl atıldığı gerçeğidir. Dünyanın tamamının Orta Doğu'ya endeksli politikalar üretmesi, bölgenin, dolaylı olarak, buralarda hüküm süren Osmanlı Devleti'ni ön plana çıkartılacak şekilde algılanmasını kaçınılmaz kılmaktaydı. Balkan topraklarında başlayan çözülme hareketinin bir benzeri de ortak din ve oldukça yakın kültür birliği içerisindeki milletlerin yaşadığı Orta Doğu İslam coğrafyasındaki topraklar üzerinde yapılan planlarla ortaya çıkmıştır. Bölgenin İslam mensubu unsurlardan oluşması Balkanlar'dan ayrılan yanı idi. Ancak farklı mezhepler ve ayrılıkçı oluşumlardan müteşekkil İslam coğrafyası bölge üzerinde politika üreten devletlerin işini kolaylaştıran nedenlerdendir. Burada en başta dikkate şayan olan İngilizlerin yatırım politikalarıdır. Bu politikalar, Osmanlı Devleti nezdinde girişimlerde bulunulan çeşitli bürokratik arayışlar, farklı kanattan Arapların içine sızma politikası ve Osmanlı aleyhinde çalışmalar yapılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti nezdinde gelişen İngiliz karşıtı yaklaşımlarla beraber gelişen Alman yaklaşımıyla, çeşitli evreleriyle birlikte tartışmaları da getirmiştir. Alman basınında olduğu gibi¹ özellikle Osmanlı askerî basınında da bu aşamada söz konusu yaklaşım ile ilgili yazılar çıkmaya başlamıştır. Yazılarda Almanlarla yapılan askerî, siyasi ve ticari ittifaklar, kazanımlar açısından değerlendirilirken öte yandan da İngilizlerle yaşanan sorunlar, çok çeşitli tenkit ve değerlendirmelere konu olmuştur. Pek çok Osmanlı gazete ve mecmuasında Osmanlı-İngiliz yaklaşımı lehine yazılan yazılarda zikredilen “adil İngilizler” deyimini yerini “Mel'un İngilizler”² yaklaşımına bırakacaktır.

Savaş Öncesi Osmanlı Aydınlarının Avrupa'ya Bakışları

İngiltere penceresinden bakıldığında özellikle XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması esasları üzerinde durulmaktaydı. Başbakan Benjamin Disraeli bölgede Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün korunmasından yana bir tavır izleyen politikalar yansıtmıştır. Bundaki en önemli etken de Rusya'nın bölgesel beklentilerine set çekmek amacından başka bir şey değildir. İngiltere'nin bu hesapları Osmanlı aydın ve devlet adamları tarafından çok iyi etüt edilmemiş olacak ki Fransız hayranlığı olan kesimlerin hemen yanında bir de İngiliz savunucuları çıkmıştır. Bu kesim, Osmanlı'nın son günlerinde ve cumhuriyetin ilanına kadar kendilerini her fırsatta hissettirmişlerdir. İngiliz kültürünün vazgeçilmezliği ve bir dönem Fransızlara ait olan hâkimiyet alanının İngiliz kültürü tarafından devralınacağını ısrarla belirttikleri görüşleri, zaman içerisinde çeşitli yöntemlerle tüm dünyada olduğu gibi Türk topraklarında fazlasıyla yayılma alanı bulmuştur.

Batı ile ittifak konusunda Umumi Harp başlayıncaya kadar tam bir tutarlılık gösterilememesinin sebepleri arasında Osmanlı aydın ve devlet adamlarının farklı yaklaşımlar sergilemiş olmasıdır. Bu konu ile ilgili çok değişik yaklaşımların sergilendiği pek çok hatırat,

¹ Ali Kaşığıun, “Savaş ve Propaganda: Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Propagandası”, *History Studies*, Vol. 6/5, September 2014, ss. 157-176. Birinci Dünya Savaşı'nda yapılan benzer propagandalar için bkz. Servet Avşar, *Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Faaliyetleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kırıkkale 2002; Servet Avşar, “Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı: 14, Ankara 2003, ss. 65-127; Ü. Gülsüm Polat, “Türk-Alman Propagandası Karşısında Arap Bürosu'nun Kuruluşu”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı: 76, Ankara Mart 2010, ss. 97-114; Cafer Ulu, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Harp Mecmuası Örneği”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı: 12, Yıl: 10, Bahar 2012, ss. 61-83.

² Bkz. Hüseyin Kâzım, “Mel'un İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, Sayı: 126, 14 Kanun-ı sani 1326.

makale ve vesikalarda sabittir. Bu kadar farklı görüş ve düşüncenin ortada dolaştığı özellikle XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. yüzyılın başlarında Osmanlı ittifak politikalarında aksaklıklara neden olmuştur. Siyasi arayış içinde olan Osmanlı devlet politikaları belli bir dönemde Batı ile ittifakı kaçınılmaz bir gereklilik gibi algılayarak bu çerçevede yaklaşımlar sergilemişlerdir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli bir ismi olan Emir Şekip Arslan Bey savaş öncesi devlet içerisindeki polemikleri yakından takip ederek şu şekilde yansıtmıştır: “*Ülkenin savaşa girmesinin doğru olup olmadığı konusundaki görüşler farklıydı. Savaşa girmeyi yanlış bulan grup, devletin orduyu yeterince teçhiz edip tarafsız kalması gerektiğini düşünüyordu. Savaşan tarafların her biri Türkiye'yi yanına çekmek istiyordu.*”, Emir Şekip Arslan, konu ile alakalı dönemin akıllı ve mazbut kabul edilen devlet adamlarından Arnavut Müşir İzzet Paşa, Çürüksulu Gürcü Mahmut Paşa ve Cavit Bey gibi isimlerin bu gruptan olduklarını aktarmaktadır.

Bu görüşlere karşı olarak da Talat ve Enver Beyler işaret edilmiştir. Savaşa girmeyi her fırsatta savunan bu isimler ile ilgili olarak Kalem-i Umumi toplantısında Talat Bey'in söylediği cümleler şöyledir: “*Yaşamak ile ölmek arasındayız. Bunların arasında mutedil bir yol izlenmez. Ya Almanya ile birlikte hareket edip güçlü bir dost kazanırız ya da İtilaf devletlerinin yanında olup kötülüklerinden korunuruz. Ancak gördüğüm kadarıyla İtilaf devletleri ne bizimle birlikte hareket etme ne de Osmanlı saltanatını korumak üzere bizimle anlaşma yapmak istiyorlar.*”³

Dönemin önemli fikir adamlarından olan Ali Emiri Efendi'nin görüşleri Osmanlı Devleti'nin yabancı devlet politikalarını ve yaklaşımlarını aydınlatır niteliktedir:

“Maziden müstakbele nakl-i vukûat eden tarihlerin hangisine bakılsa görülür ki İngiltere Devlet-i Muazzamasıyla Devlet-i Osmaniye arasında kadim zamanlardan beri muhabbet-i müteselsile ve musafat-ı hakikiye devam eylemiş ve bilhassa Rusya Devleti'nin kesb-i kuvvet ve miknet etmesi üzerine Avusturya Devleti ile beraber Memalik-i Devlet-i Osmaniye'ye göz dikerek birçok entrikalar çevirmeleri iki asırdan beri Osmanlı Devleti'ni bulunmuş olduğu mevki-i bülemlend şahametten tedricen sukût ettirmekte olduğu hâlde İngiltere Devleti kesb-i kuvvet ve iade-i miknet emekliğimiz için bir taraftan bize hayr-hâhâne ve basiret-kârâne nasâyihle bulunmuş ve bir taraftan da hukukumuzu var kuvvetiyle muhâfaza ve bu uğurda defaat ile bizim lehimizde düşmanlarımıza ilan-ı harp ederek beka-yı devlet ve selamet-i memleketin temadisine çalışmışlardır.”⁴

Süleyman Nutki Bey'in “Memâlik-i Osmâniye'nin Cenûb Kapısı ve Vahdet-i İslâm” başlıklı yazısında İngiltere'nin durumu ve Osmanlı Devleti üzerindeki hesapları hakkında devlet adamlarına görüş ve tavsiyeleri şöyledir:

“Şu satırları yazarken memleketimin mukadderat-ı siyasiyesine ait muhakemat-ı kat'iyemi dermeyan ettiğimi bildiğimden bütün samimiyetlerimi, kırk senelik hayat-ı askeriye ve hayat-ı milliyeye-i tatbiatımı, refakat-i vicdaniyeme aldım; O veçhile söylüyorum ki: bir kaziyeye-i sabite ve gayri mütebeddile olmak üzere İngiliz dostluğu Devlet-i Osmaniye ve İslamiyet için lazım-ı gayr-i mufarıktır; Yine kaziyenin mütemmimatından olmak üzere diyorum ki: İngiltere hükûmeti gibi beşeriyet muvacehesinde ve İslamiyet karşısında bütün hükûmetlerinkinden fazla mes'uliyet-i temeddin, himayet-i hukuk, sahabet-i İslâm da'vasını deruhte etmiş bir hükûmette Osmanlı Devleti'yle nahoş ve barid bir tarz-ı siyasiyat takip eylemekten hâlihazırda bir şey kayıp etmese bile müstakbelde tekemmülât-ı mülkiye ve resmîyet-i iktisadiye ile beraber hatta az çok siyasetten dahi duçar-ı zayıf olacağını bilir, ve işte bu bilgidir ki: İngiltere'yi bizim tarihimizin en şanlı devirlerinde ve onların kötülük, din muhacematı altında ezildikleri vekayide bizi yekdiğerimize bend ederek ondan sonra da bütün safahat-ı manzumeyi siyasete karşı suret-i katiyede ayıramadı. Şunu aklımızda iyice tutmalıyız ki: İngiltere;an'anâtına sadık ve bütün istinadlara rağmen Avrupalılar içinde en mert bir millettir...”⁵

³ Emir Şekip Arslan, *İttihatçı Bir Arap Aydınının Anıları*, Klasik Yayınları, İstanbul, 2009, s. 72-73.

⁴ Ali Emiri Efendi, *Osmanlı Vilayât-ı Şarkîyesini*, haz. Abdulkadir Yuvalı-Ahmet Halaçoğlu, Babialı Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 134.

⁵ Süleyman Nutki, “Memalik-i Osmâniye'nin Cenup Kapısı ve Vahdet-i İslâm”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 28, Haziran 1328/14 Haziran 1912, s. 159-160.

Dönemin sadrazamı Sait Halim Paşa “Buhranlarımız” adıyla toplanan hatıratında Birinci Dünya Savaşı'na dâhil oluşumuzla alakalı farklı tespit ve yorumlarda bulunmuştur. Özellikle İngiltere ile savaşa dâhil olmamızı isteyenlere cevap niteliği taşıyan bu görüşler dönemin hassasiyetlerinin anlaşılması açısından birinci ağızdan yorum niteliğindedir. Üçlü itilafın Osmanlı'nın tarafsızlığını güvence altına almak istediğini aktaran sadrazam, öncelikle tarafsız kalma ile ilgili fikirlerini şöyle açıklamıştır. “*Tarafsızlık yalnızlık demektir. Rusya'nın iştiraki ve İngiltere'nin kötü niyetleri ile bir kat daha şüpheli hâle gelmiş olan bir tekeffüle memleketin talihi bağlanamazdı. Esasen bize çok pahalıya oturmuş bir acı tecrübeler silsilesi, bizi ikaz etmekte idi... Geçmişte olanlar gelecek için tatlı hayaller beslememize imkân bırakmıyordu.*” İngilizlerin harp günlerinin kaçınılmazlığını anlaması ve Osmanlı'nın tarafsızlığını ilan etmesi üzerine Osmanlı Devleti'nden ciddi bir beklenti içine girmediğini görmekteyiz. Osmanlı ile birlikte savaşa girme temayülünü fazla taşımayan İngiltere'nin bu konudaki beklentileri Sabık Fransız elçisi Bompar tarafından “Review de Paris” mecmuasında şu şekilde aktarılmıştır:

“*Bab-ı Âli'deki teşebbüslerimden sonra kendisini görmeye gittiğim İngiliz sefirinin, İngiltere Hariciye Nezaretinden almış olduğu bir telgraf, İtilaf Devletleri tarafından Türkiye'ye teklif edilen tekeffülün yalnız Harb-i Umumi müddetine inhisar ettirilmesini zikreliyordu. Türk hükümeti nazarından böyle tahdit edilmiş bir tekeffülün tamamen ehemmiyetsiz sayılacağını faydasız yere ihtar eyledim durdum.*”⁶

Times gazetesinde 11 Şubat 1911 tarihli “Türkiye ve Büyük Britanya” başlıklı makalede yumuşak bir üslupla Türk-İngiliz ilişkilerini değerlendirmektedir. Makalede, Osmanlı hariciye nazırının Mezopotamya ve Basra Körfezi ile ilgili meselelerde Bab-ı Ali'nin görüşmeye hazır olduğunun hayırlı bir yaklaşım olarak algılanmıştır.⁷

İngilizlerin son dönem Osmanlı hâkimiyet politikalarında oldukça fazla müdahil olduklarını görmekteyiz. Özellikle Ege meselesi, adalar ile ilgili konularla Yunanistan ve Mısır meselelerinde pazarlıklara müdahil olması adından söz ettirmeye yetecek konular arasındadır. Bunlara Bağdat, Basra ve Musul gibi Osmanlı'nın Balkanlar kadar hassas olan Arap topraklarına karşı İngiliz beklentileri eklendiğinde İngilizlerle savaş öncesi yakınlaşma konusunda Osmanlı'daki olası reflekslerin yerinde olduğu kanaatine ulaşılabiliriz.

Almanlar ile İttifak ve Basında Almanlar Lehine Çıkan Haberler

Bütün tartışmaların yanı sıra Osmanlı Devleti Avrupa'da başlayan ve hızla yayılan ateş çemberinin içine bir şekilde çekildi. Dönemin siyasileri polemikleri devam ederken iki Alman savaş gemisinin Osmanlı donanmasına dâhil edilmesiyle son bulan senaryo ile Osmanlı Devleti umumi harbe girmiştir. Bunun neticesinde İtilaf Devletleri yeni açılan cephelere güç kaydırmış bu da Almanların işini oldukça kolaylaştırmıştır.

Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa girmemesi ve tarafsız olduğunu sürekli İtilaf Devletleri'ne bildirmesi durumu fazla devam edemezdi. Zira orduyu uzun süre seferberlikte konumunda tutmak zararlı sonuçlar doğurabilirdi. Almanya savaş planını uygulayabildiği takdirde bu savaşı kısa sürede bitirebilecekti. Enver Paşa Osmanlı Devleti'nin kazançlı çıkabilmesi için savaş bitmeden Almanya'nın yanında fiilen savaşa girmiş olması gerektiğini düşünüyordu.⁸

Savaş öncesinde Alman savaş sanayisi ile ilgili Osmanlı askerî basınında oldukça etkili haber ve reklamlara yer verildiğini görmekteyiz. XX. yüzyıl başları, orduların da teknolojiyi kullanma savaşına girdiği günlerdir. Özellikle savaş hazırlığı yapan devletler, ekonomilerini güçlü tutmak için milyonların yok olacağı bir savaşın kaçınılmaz olduğunu bildikleri hâlde bu

⁶ Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, haz. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 272.

⁷ Önder Kocatürk, *Osmanlı İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 53.

⁸ Mustafa Çolak, *Enver Paşa Osmanlı Alman İttifakı*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2008, s. 17.

çabalarından geri durmadılar. *Müdâfaa-yı Milliye*'nin 66-67. sayısında yayımlanan “Kuppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları” başlıklı yazıda, orduya ekme üretme kapasitesi açısından bu Alman fırınının önemi üzerinde durulmaktadır. Avrupa'dan Çin ve Amerika'ya kadar pek çok yerde kabul gören bu fırından söz edilmektedir.⁹ Gazetenin 17-18 numaralı nüshasında “Telefunken Telsiz Telgraf Şirketi” başlıklı yazı, o günlerin haberleşme teknolojileri üreten şirketini tanıtır niteliktedir. 40-41. sayıda “İmâlât-ı Harbiye İngiliz Fabrikası”, “Krup Fabrikasının Yüzüncü Sene-i Devriyesi”, 42. sayıda “Jermanya İnşaat-ı Bahriye Fabrikası'nda Tahte'l-Bahirlerin İnşası”, 43'de “Krup Malzeme-i Harbiyesi”, 46'da “Kovantri ve Vurkas Şirketi Tarafından İnşa Edilen Tayyareler” başlıklarıyla kaleme alınanlar ticari yazı örneklerindedir.

Savaşın Osmanlı Devleti için başladığı andan itibaren Almanların tercih edilmelerini meşrulaştırma gayesiyle kamuoyu oluşturma faaliyetlerinin hız kazandığını görmekteyiz. Sivil ve askerî basın aracılığıyla başlatılan Alman hayranlığını gerekçeleriyle dayatma faaliyetleri gazete sütunlarında oldukça ilginç başlıklar ile halka aktarılmıştır. Alman subaylarının Osmanlı ordusunda son dönemlerindeki etkisi, Osmanlı ordusunda görev yapan Alman generallere duyulan hayranlık derecesi incelendiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Örnek olarak Dönemin etkili mecmualarından olan *Asker Mecmûası*'nın ikinci sayısında “Goltz Paşa ve Fuad Bey'in Mektubu” ve “Goltz Paşa'nın Makalesi” başlıklı yazılar yayımlandı. Erkân-ı Harb Binbaşısı Ali Fuad Bey tarafından kaleme alınan yazının baş tarafında Goltz'a “*Osmanlı ordusuna îfâ ettiği hidemât ile Osmanlıların ebedî minnettarlığını kazanan üstâd-ı irfânımız Goltz Paşa'nın inkılâb-ı âhir hakkında yazmış olduğu ilk makalesi, bütün askerler için düstûr-ı hareket olarak kabul edilmek liyakatini hâizdir*” övgüsü bulunmaktadır. Ali Fuad, Goltz'a övgü dolu olan yazısını şu satırlarla bitirmektedir:

“Büyük üstad! Makalelerinizi bana gönderiniz. Ben onları birer nüsha-ı bibahâ-yı irfan gibi telakkî ederek bir itinâ-yı müşfikâne ile tercüme eder ve askerimiz vasıtasıyla sevgili silah arkadaşlarıma hediye ederim. Tekrarına bir türlü doyamadığım (büyük üstad) kelimesini bir daha tekrar ederek bütün mekmet ve bütün ordu namına en samimi hissiyat-ı tazîmî takdîm ile kesb-i şeref eylerim.”¹⁰

Mecmuanın 3. sayısında Goltz'un “Keşf-i İstikbâl-Şarkın Maneviyatı” başlıklı yazısı yayımlandı. Yazı, bir Batılı subayın gözüyle Doğu'ya bakışı yansıtmayı bakımından dikkat çekicidir. Goltz, yazısına Pertev Paşa ile arasındaki diyalog ve düştüğü şaşkınlığı şöyle anlatarak başlamaktadır:

“Eskiden şakirdim, sonra mâvinim, ve nihayet muhibbim olan ve şu aralık ismi kesretle yâd olunup, taraf-ı Padişahiden vezâif-i mühimme ile bu kere Bağdat'a gönderilen Pertev Paşa Mançurya dârü'l-harbinde iken fâidesiz yere tehlikeye atılmamak lüzûmuna dair tarafımdan vuku bulan bir davet ve işaret-i ihtiyâta : “Bilirsiniz ki ben kader ve kismetle mu'tekidim ve ölümlü korkusu bilmem.! Cevabını vermiştir.”¹¹

Giriş kısmında Pertev Paşa'nın kadereci yaklaşımından yola çıkarak şarklıların kadere olan imanı ve itikadını şöyle yorumlamaktadır:

“Şarklının üzerinde akıldan ziyade mizacın tesiri vardır. Size muhalefet etmekte olan bir Türk'ü akıl ve muhakeme ile ikna biraz müşküldür. Fakat kalbine, necabet hissine,rahm-i şefkatine müraca'atla Türk'ün istenilen yere tahrik ve sevki pek kolaydır. Türk, telkinata son derece müsait ve müsta'iddir. Ve bir kere kendini telkine muvaffak olan kimse hakkında irtibata kavî ve derunidir...Eğer dinin vazifesi hayatın her nevi' tecelliyetine karşı o sükûnet-i mizacı ve her türlü akıl ve zekâyâ fâik olan o sükûn ve müsalemeli ve ölüme karşı duran o sâfiyet ve teslimiyet-i gayr-ı mütezelzileyi temin eylemek ise o hâlde din-i İslam bütün dinlerden efdaldır.”¹²

⁹ İsimli, “Kuppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları”, *Müdâfaa-yı Milliye*, Sayı: 66-67, 2-17 Teşrin-ısanî 1329/15-30 Kasım 1913, s. 164.

¹⁰ Ali Fuad, “Goltz Paşa ve Fuad Bey'in Mektubu”, *Asker*, Sayı: 2, 1 Eylül 1324/14 Eylül 1908, s. 71.

¹¹ Von der Goltz, “Keşf-i İstikbâl-Şarkın Ma'neviyatı”, *Asker*, Sayı: 3, Tarihsiz, s. 113.

¹² Von der Goltz, “Keşf-i İstikbâl-Şarkın Ma'neviyatı”, *Asker*, Sayı: 3, Tarihsiz, s. 113.

Alman generalin bu ve bunun gibi pek çok yorumu aslında Türk halkının duygularına hitap eden ve duymak istedikleri sözlerden başka şeyler değildir. Makaleler içerisinde Ali Fuat Bey'in de Alman generale övgü dolu sözleri oldukça dikkat çekicidir. Kendisinden bahsederken oldukça süslü sıfat ve iltifatlar ile cümlesine başlayan Ali Fuat Bey *Asker Mecmuası*'nda kaleme aldığı yazılarında direkt ordu mensuplarını hedef almıştır diyebiliriz.

Savaş ile birlikte yayımlanmaya başlayan *Harb Mecmuası* da savaş ile alakalı oldukça etkili yayınlar yapmıştır. Kamuoyunun moral ve motivasyonunu üst düzeyde tutma merkezli haberlerin yapıldığı mecmuada Osmanlı subaylarının yanı sıra çok sayıda Alman generalinin resim ve haberlerine yer verildiğini görmekteyiz. XX. yüzyıl başları, orduların da teknolojiyi kullanma savaşına girdiği günlerdir. Özellikle savaş hazırlığı yapan devletler, ekonomilerini güçlü tutmak için milyonların yok olacağı bir savaşın kaçınılmaz olduğunu bildikleri hâlde bu çabalarından geri durmadılar. *Müdâfaa-yı Milliye*'nin 66-67. sayısında yayımlanan “Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları” başlıklı yazıda, orduya ekmek üretme kapasitesi açısından bu Alman fırınının önemi üzerinde durulmaktadır. Avrupa'dan Çin ve Amerika'ya kadar pek çok yerde kabul gören bu fırından söz edilmektedir.¹³ Gazetenin 17-18 numaralı nüshasında “Telefunken Telsiz Telgraf Şirketi” başlıklı yazı, o günlerin haberleşme teknolojileri üreten şirketini tanıtır niteliktedir. 40-41. sayıda “İmâlât-ı Harbiye İngiliz Fabrikası”, “Krup Fabrikasının Yüzüncü Sene-i Devriyesi”, 42. sayıda “Jermanya İnşaat-ı Bahriye Fabrikası'nda Tahte'l-Bahirlerin İnşâsı”, 43'te “Krup Malzeme-i Harbiyesi”, 46'da “Kovantri ve Vurkas Şirketi Tarafından İnşa Edilen Tayyareler” başlıklarıyla kaleme alınanlar ticari yazı örneklerindedir.

Osmanlı Devleti daha savaşa girmeden önce İngiltere'ye siparişi verilmiş ve paraları ödenmiş olan “Sultan Osman” ve “Reşadiye” gemilerinin İngilizler tarafından teslim edilmeyerek gasp edilmesi üzerine *Donanma Mecmûası*'nın 55. sayısında “Muhterem Millete” imzalı bir yazı ilk sayfadan yayımlandı. Yazıda İngilizlerin gemileri teslim etmemesinin bütün İslam âleminin tepkisini çekeceği, İslam âleminin birlik ve beraberliğini koruması gerektiği dile getirildi.¹⁴

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinin hemen ardından 11 Kasım 1914 tarihinde Sultan V. Mehmed Reşat, savaşa giriş sebeplerimizi açık bir şekilde ilan ettiği “Beyannâme-i Hümayûn”un sureti *Donanma Mecmûası* 67. sayısında yayımlandı. Beyanname, “*Orduma, Donanmam!*” girişiyle başlayıp Rusya'nın üç asırdan beri yaptığı tecavüzlere dikkat çekilmekte; İngiltere, Fransa ve Rusya'nın âlem-i İslam'a yönelik düşmanca planlarından bahsedilmektedir.¹⁵ Beyannamenin ekinde Başkumandan Vekili Enver imzalı “Başkumandanlık Vekâlet Beyannamesi” bulunmaktadır. Bu beynamede de subaylara ve neferlere büyük görev düştüğü ifade edilmektedir.¹⁶

Mecmuanın savaş yıllarının başlangıcına tekabül eden sayılarında ilginç resimler yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi “Asker Olanlar Silah Başına” dipnotlu resimde “*seferberlik için ta'lik olunan levhalar*” yazmakta ve bu levhaların etrafına toplanmış halktan görüntü verilmektedir.¹⁷ “Harb-i Umumiden İstifâdeler” başlıklı *Donanma* imzalı yazıda, savaşın henüz başladığı günlerde Almanların, İngilizlerin ve Rusların genel durumları hakkında bilgi verilmektedir.¹⁸

Savaşın taraflarla alakalı sık sık yazıların kaleme alındığı mecmuada, 1 Şubat 1915 tarihinde kaleme alınan “Irak-ı Arap da İngiliz Tecâvüzü'nün Sebep ve Neticeleri” isimli

¹³ İsimli, “Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları”, *Müdâfaa-yı Milliye*, Sayı: 66-67, 2-17 Teşrin-i sani 1329/15-30 Kasım 1913, s. 164.

¹⁴ İsimli, “Muhterem Millete”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 55, 10 Ağustos 1914, s. 98.

¹⁵ Mehmet Reşad, “Beyanname-i Hümayun”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/10 Aralık 1914, sayfa numarası belirtilmemiş.

¹⁶ Enver, “Başkumandanlık Vekâlet Beyannamesi”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/9 Ocak 1915, sayfa numarası belirtilmemiş.

¹⁷ *Donanma Mecmûası*, Sayı: 56, 17 Ağustos 1914, s. 125.

¹⁸ İsimli, “Harb-i Umumiden İstifâdeler”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 58, Eylül 1914, s. 146.

yazıda, İngilizlerin Basra Sahillerinde ve Şattü'l-Arap bölgesindeki faaliyet ve emelleri üzerinde kapsamlıca durulmaktadır. “B. K.” (Be. Kaf.) imzası ile yayımlanan yazı, içerik olarak ele alındığında İngilizlerin günümüz Orta Doğu politikalarına ve beklentilerine ışık tutar niteliktedir.¹⁹

Donanma Mecmuası'nın 65. sayısında Mahmud Muin imzalı “Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı” başlıklı yazıda, ironik bir yaklaşımla Almanlara methiyeler dizilmektedir. Osmanlıların tarih boyunca düşmandan yana pek bedbaht olduğu vurgusu yapılarak uğranılan istila ve yağmalar aktarılmaktadır. Almanların Paris'i işgalinde sokak kadınlarına dahi ilişmedikleri, kimseye baskı ve zulüm yapmadıkları, savaşta da erdemliliklerini gösterdiklerine vurgu yapılarak Almanların propagandası yapılmaktadır. Savaş esnasında Almanların Fransızlara karşı aşırı hümanist tavırlar içinde olduğu bütün detaylarıyla makale içerisinde verildikten sonra şu abartılı satırlara yer almaktadır: “Şu hakâiki nazarımda tezahür ettikten sonra pürfezâil medeni bir düşmana malik olduklarından dolayı Fransızları bahtiyar ve şayan-ı tebrik buldum. Ve Cenab-ı Hakk'ın birçok inayetine nail olan Fransızların düşman hususundaki mazhariyetlerinin de mükemmeliyetine gıpta ediyorum. Ve “keşke Düşmanımız Almanlar olsaydı” diyorum.”²⁰

Mecmuanın 104. sayısında Mehmet Emin imzalı “Almanya mı Daha Zengin Fransa mı?” başlıklı yazıda her iki devletin sosyal ve ekonomik durumları kıyaslanarak Almanların Fransızlara göre üstün bir konumda bulunduğu izah edilmektedir. Yazı detayında Almanya ve Fransa bütçeleri arasında rakamsal kıyaslamalar yapılmaktadır. Toprak verimi ve öz kaynaklar bakımından Fransa'nın daha güçlü olduğuna dikkat çekilen yazıda “Almanya ise suret-i umumiyede daha az münbittir. Fakat mesai-i fevkalade ile bu fark izale edildi de daha az münbit olan arazimizden 1881'de Fransa'nın şimdi aldığı kadar mahsulât aldık.” denilmektedir.²¹

Donanma Mecmuası'nda Almanlar ile harbe girme ve akisleri ile alakalı çok sayıda yazı kaleme alındı. Mecmuanın 71. sayısında donanma imzalı “Ne Kazandık?” başlıklı başyazıda “Harb-i Umûmiye iştirâk ettik. Almanya ve Avusturya gibi iki şanlı müttefikle beraber zulüm ve vahşete, hebâise, hırs ve istilaya karşı duruyoruz.” denilerek savaşlarına dâhil olduğumuz Germenlerin “şan ve şerefleri” noktasında kamuoyu yapılmaktadır.

Askerî mecmualarda savaşan taraflara ait istatistiksel bilgiler fazlaca yer almaktadır. Özellikle Donanma Mecmuası'nda gerek müttefiklerin gerekse itilaf devletlerinin deniz kuvvetleriyle beraber donanma altyapıları da verilmekteydi. Mecmua, harbin sadece Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheleri değil bütün Avrupa'daki çarpışmaları sonuçlarıyla beraber aktarmaktadır.

Savaş yıllarında yapılan bütün diplomatik girişimler ve devlet adamlarının yazı ve yorumları, kendilerine askeri basında yer buldu. Alman İmparatoru Wilhelm'in savaş yıllarında Osmanlı Devleti'ni ziyareti, “Kayzer Hazretlerinin Ziyareti” başlığıyla yayımlandı.²²

Alman İmparatorunun ziyareti Donanma Mecmûası yazarlarında büyük bir heyecan yarattı. Hakkı Tarık imzasıyla yayımlanan “Haşmetmeâb!” adıyla yayımlanan başyazı, içerik açısından Osmanlı sultanına yapılan benzer iltifatlarla doludur. Bu iltifatların bir kısmı yazıda şöyle sıralanmaktadır:

“Siz haşmetmeâb, etrafınızda açılan çıplak vadilerden sizin bi'd-defaat takdirinize liyâkat kazanan Türk kahramanlığının menbâna kadar var edildiniz mi? Etrafınızı alan ve bir ta'zîm heyecanıyla dalgalanan başlar size samimiyetlerinin derecesini gösterebildi mi? Ve siz etrafınıza

¹⁹ Be. Kaf., “Irak-ı Arapda İngiliz Tecavüzü'nün Sebep ve Neticeleri”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 79, 1 Şubat 1915, s. 485.

²⁰ Mahmud Muin, “Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 65, 26 Ekim 1914, s. 261.

²¹ Mehmet Emin, “Almanya mı Daha Zengin Fransa mı?”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 104, 22 Haziran 1915, s. 885.

²² İsimli, “Kayzer Hazretlerinin Ziyareti”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 141, 18 Teşrin-i evvel 1333/18 Ekim 1917, s. 1466.

*dizilen mebâni-i sâfi arasında neler düşündünüz? Neler düşünerek geldiniz ve dört gün sonra neler düşünerek gidiyorsunuz?...*²³

I. Dünya Savaşı'na Almanlar ile birlikte girmemiz konusunda Osmanlı devlet adamlarının fikir birliği içinde olmadığını daha sonraki yıllarda, özellikle mağlubiyetlerin ardına gelmesi sonucunda devlet adamlarının konuyu sahiplenmemesinden anlıyoruz. Bir ülkenin savaşa dâhil olması ve sadrazam düzeyinde konunun bilinmemesi, olayların çarpıklığı üzerinde durulması gerektiğinin ayrı bir göstergesidir. Benzer bir yorum da savaşın sonlarına doğru Mayıs 1918'de Ali Şükrü tarafından dile getirildi. Savaşa dâhil olmamız hususu *Donanma Mecmûası*'nın 167. sayısında ele alındı. Dönemin Washington Sefiri olan Rüştem Bey'in fikirleri ile birlikte değerlendiren Ali Şükrü, konuyu etraflıca gazeteden aktardı.²⁴

Savaş yılları toplumun üzerinde ciddi bir psikolojik baskı unsuru oluşturmakta, halk orduya destek olmak amacıyla yardım toplamaktaydı. *Donanma Mecmûası*'nın 77. sayısında Tıp Fakültesi Muallimlerinden Hamdi Suad Bey imzasıyla "Dârü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine" başlıklı yazıda, talebeleri gereksiz toplantı ve şenliklere katmak yerine bizatihi orduya dâhil etmenin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.²⁵

Donanma Mecmûası'nın 62. sayısında "Âlem-i İslam" başlıklı yazıda, Rusya'da yaşayan otuz milyon Müslüman ve bu Müslümanların Rusya'ya karşı duruşları ve İranlılar tarafından tahrik edilme ihtimalleri üzerinde durulmaktadır. Kafkasya, Türkistan, Afganistan üzerinden oluşturulacak ittifakın İngiltere'nin Hindistan üzerindeki hâkimiyetini tehdit edebileceği öngörüsüne yer verilmektedir.²⁶ Savaşın devam ettiği dönemlerde de *Donanma Mecmûası* muhtelif sayılarda "Takvîm-i Harb" adı altında günlük olarak Birinci Dünya Savaşı ile alakalı raporlar yayımladı. Bunun yanı sıra açılan farklı cephelerde yapılan çarpışmalarda özellikle Osmanlı açısından müspet haberler vererek toplumun moral ve motivasyonunu üst seviyede tutma hedeflendi. "Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi" isimli Mahmud Muin imzalı yazıda "*Kahraman Yavuzumuz*" denilerek Yavuz zırhlısının Rus donanması ile Karadeniz'de yaptığı manevralar hakkında detaylı bilgi verilmektedir.²⁷

Sonuç

Kömür, altın ya da petrolden her biri farklı bir zenginlik kaynağı olsa da aslında dünya üzerinde önem verilmeye başlanma süreci itibarıyla beraberinde savaşların, dolayısıyla ölüm ve pek çok katliamın müsebbibi unsurlar olmuşlardır. Alsas Loren bölgesi barındırdığı kömür rezervleri ile Fransa ve Almanya arasında çatışma sebebi olmuş, belki de Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sebeplerinden birini teşkil etmişti. Amerika'nın keşfinin ardından ulaşılan altın madenleri bölgede pek çok katliamın yapılmasına yol açtı. Petrolün dünya için öneminin anlaşılması üzerine, petrol bölgesi olan Orta Doğu'da akan kan ilk günden beri durmayarak bölgede çağdaş dünyanın barbar politikalarının tüm dünya tarafından eli kolu bağlı bir şekilde izlenmesini âdeta sıradanlaştırdı.

İmparatorlukların tarihlerinde varsayımlara fazla yer yoktur. Almanya'yı tercih etmeyen bir Osmanlı Devleti için *İngiltere ile ittifak yapsaydı* demek son derece gereksiz ve geçersiz yargı olacaktır. Bünyesinde birbirinden farklı ulusları barındıran imparatorlukların dâhil olacakları bir umumi harpten kayıpsız çıkmasını beklemek hayalperestlikten öte bir yaklaşımdır. Gerek coğrafi olarak, gerekse demografik açıdan süreçlerini fazlasıyla tamamlamış bir Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut imparatorluk vasıflarını kaybetmesi ve doğal sınırlarına ulaşması değişen dünya üzerinde kaçınılmaz bir son niteliğindedir.

²³ Hakkı Tarık, "Haşmetmeâb", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 142, 25 Teşrin-i evvel 1335/25 Ekim 1919, s. 1485.

²⁴ Ali Şükrü, "Karadeniz Meselesi", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 167, 30 Mayıs 1334/30 Mayıs 1918, s. 1892.

²⁵ Hamdi Suad, "Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 77, 18 Kanun-i sani 1915, s. 460.

²⁶ İsimli, "Âlem-i İslam", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 63, 12 Teşrin-i evvel 1914, s. 222.

²⁷ Mahmud Muin, "Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 69, 22 Teşrin-i sâni 1914, s. 336.

I. Dünya Savaşı'na girmeyi kim ne kadar istedi sorusu, savaşa Almanlar ile birlikte girilmenin yanında Türk ordusunun Alman subaylarının tasarrufuna terk edilmesi kimin fikriydi düşüncesi mağlup olan ve akabinde de her şeyini kaybeden bir imparatorluğun mirasçılarının aklını kemiren bir düşünce olmuştur.

Kaynakça

- Ali Emîrî Efendi, *Osmanlı Vilayât-ı Şarkıyyesi*, haz. Abdulkadir Yuvalı, Ahmet Halaçoğlu, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Ali Fuad, "Goltz Paşa ve Fuad Bey'in Mektubu", *Asker*, Sayı: 2, 1 Eylül 1324/14 Eylül 1908.
- Ali Şükrü, "Karadeniz Meselesi", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 167, 30 Mayıs 1334/30 Mayıs 1918.
- Arslan, Emir Şekip, *İttihatçı Bir Arap Aydınının Anıları*, Klasik Yayınları, İstanbul 2009.
- Avşar, Servet, "Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı: 14, Ankara 2003, ss. 65-127.
- Avşar, Servet, *Birinci Dünya Savaşı'nda Propaganda Faaliyetleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kırıkkale 2002.
- B. K. (Be. Kaf.), "Irak-ı Arapda İngiliz Tecavüzü'nün Sebep ve Neticeleri", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 79, 1 Şubat 1915.
- Çolak, Mustafa, *Enver Paşa Osmanlı Alman İttifakı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008.
- Enver, "Başkomandanlık Vekâlet Beyannamesi", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/9 Ocak 1915.
- Hakkı Tarık, "Haşmetmeâb", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 142, 25 Teşrin-i evvel 1335/25 Ekim 1919.
- Hamdi Suad, "Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 77, 18 Kanun-i sani 1915.
- Hüseyin Kâzım, *Donanma Mecmuası*, "Mel'un İngilizler", Sayı: 126, 14 Kanun-ı sani 1326.
- İsimsiz, "Âlem-i İslam", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 63, 12 Teşrin-i evvel 1914.
- İsimsiz, "Harb-i Umumiden İstifadeler", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 58, Eylül 1914.
- İsimsiz, "Kayzer Hazretlerinin Ziyareti", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 141, 18 Teşrin-i evvel 1333/18 Ekim 1917.
- İsimsiz, "Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları", *Müdâfaa-yı Milliye*, Sayı: 66-67, 2-17 Teşrin-i sani 1329/15-30 Kasım 1913.
- İsimsiz, "Muhterem Millete", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 55, 10 Ağustos 1914.
- Kaşıyuğun, Ali, "Savaş ve Propaganda: Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Propagandası", *History Studies*, Vol. 6/5, September 2014, ss. 157-176.
- Kocatürk, Önder, *Osmanlı İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011.
- Mahmud Muin, "Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 65, 26 Ekim 1914.

- Mahmud Muin, “Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 69, 22 Teşrin-i sâni 1914.
- Mehmet Emin, “Almanya mı Daha Zengin Fransa mı?”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 104, 22 Haziran 1915.
- Mehmet Reşad, “Beyanname-i Hümayun”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/10Aralık 1914.
- Polat, Ü. Gülsüm, “Türk-Alman Propagandası Karşısında Arap Bürosu’nun Kuruluşu”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı: 76, Ankara Mart 2010, ss. 97-114.
- Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, haz. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Süleyman Nutki, “Memalik-i Osmâniye’nin Cenup Kapısı ve Vahdet-i İslâm”, *Donanma Mecmûası*, Sayı: 28, Haziran 1328/14 Haziran 1912.
- Ulu, Cafer, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Harp Mecmuası Örneği”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı: 12, Yıl: 10, Bahar 2012, ss. 61-83.
- Von der Goltz, Keşf-i İstikbâl-Şarkın Ma‘neviyatı”, *Asker*, Sayı: 3, Tarihsiz.

Ekler

Ek 1: Süleyman Nutki, "Memalik-i Osmâniye'nin Cenup Kapısı ve Vahdet-i İslâm", *Donanma Mecmûası*, Sayı: 28

ممالك عثمانیه نك جنوب قایدسی

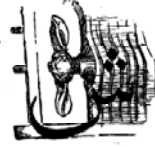
رصدت اسلام

سیاسته قارشى صورت قطعده آیره مادی .
شونی عقلمزده ایجه طومالی زکه : انکتره ؛
عننانه صادق و بوتون اسنادلره درعماً اوروپالیبر
ایچنده الك مرد بر ماتدر ؛ متعصب اوروپایه
قارشى پروتستانلی حایه ایدرک و دعواسندن
وازکجه مک اوزره سلطان سلیمان قانونی به «هیچ
اولمازسه ایکی یوز تکنه ایله امداد ایدیکر» ديه
مراجعت ایله یه رک مردانکی و سربستی افکارینی
کوسترمش اولان انکلیزلر حالاً عثمانیلره قارشى
اعتماد واجتهادلرنده دیکشمه مش لردر، بوکامثال
اوله رق دهادونکی غزته لرده بحر سفیدموازنه سی
بوزولدی فکر ایله ایلی سوریلن انکتره - فرانسه
اتفاقى فکر و چاره سنه قارشى انکلیز افکار
عمومیه میهنک «عننات قولیه مزه مغایردر.»
صورتیه واقع اولان عصیانى کوستریه بیلیر .
فی الحقیقه عنناتک هر زمان دوغری اولماسی ایجاب
ایله مزه ایسه ده بو مثال بزه شو خصوصى اثبات
ایدرک : تورک - انکلیز مجلیکی عننه سی بزه
حسن استعمال اولنورسه انکتره ایله اولان
رابطه مز بوویاشو انکلیز قاینه سنک لطف اقباله
قالماز، آنجوق قاینه لرنی خلق ایدن انکلیز افکار
عمومیه سنک تحت تکفلنده بولنور ...
انکلیز - تورک اتقاقى هنوز غایت حسن
نیته مقرون بر مقصد بیدد عد ایله سه کده -

وسطرلری بازارکن مملکت مک

مقدرات سیاسیسه عاندماجکات

قطعیه می درمیان ایتدیکی

بیلدیکندن بوتون صمیمیتلرمی، قرق سنه لک
حیات عسکریه و حیات ملیه تدعاتی، رفاقت
وجدانیه مه آلدیم؛ او وجهله سویله یورم که : بر
قضیه ثابت و غیر متبدله اولن اوزره انکلیز
دوستلغی دولت عثمانیه واسلامیه ایچین لازم
غیر مفارقدر ؛ ینه قضیه نك متمماتندن اولوق
اوزره دیورم که : انکتره حکومتی کجی
بشیرت مواجهه سنده و اسلامیت قارشینده
بوتون حکومتلرک کنندن فضله مسئولیت
تمدن ، حمایت حقوق ، صحاب اسلام
دعواسنی درعهده ایتش بر حکومتده عثمانی
دولتیه ناخوش و بارد بر طرز سیاست تعقیب
ایله ملک دن حال حاضرده بر نر غائب ایتمه سه
بیله مستقبده تکملات ملکیه و رسعت اقتصادیه
ایله برابر حتی آزچوق سیاستدن دخی دوچار
ضایعات اوله جغنی بیلیر، وابشته بویلیکی درکه :
انکتره یی بزم تاریخمزرک الك شانلی دورلرنده
واولنرک قبتولیک، دین مه آلتنده ازیلد .
کلری وقایعه بزی یکدیگر مزه بنسند ایدرک
اوندن صورکه ده بوتون صفحات منظومه

Ek 2: Hamdi Suad, "Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine", *Donama Mecmûası*, Sayı: 77

دوفا

٤٦٠

دارالفنون مكاتب عاليه طلبه سنه

وارد اولمدر :

برسنه مقدم بته استقلال عثمانی تسمییدن سوکره بر قسم مكاتب عالی طلبه طرفندن حیدرپاشاده بر جای ضیافتی ویراشدی. اوراده بر ذات ؛ زمانك نازك اولدیغی ووبله زمانده یالکنز سعی غیرت وفداكارلقه تأمین موجودیت اوله بیله جکینی افهام ایندی. بوکا جواباً بر طلبه اوت زمانك تراکتی اكلابورز ورسیتی حائز بر ذاتك اغزنندن اشتدیكمز ایچون بیلدیكمزدن داهاناك اولدیغی تین ایدبور . بونك ایچون ناموس اوزرینه سوز ویره دك تأمین ایدبورز که بتون کنجگر اولانجه قومئزله چالیسه جنز ووطنك منافعی ایچون هر صورتله فداكارلق ایدم جکیز دیدی . فالحقیف او اقدی بتون مكاتب عالی طلبه سنك وکلی دکلدی فقط واققدی ده وینه امین ایدم که بالجه طلبه عینی فکدره ایدیلر واوله اولد. تلبینه ده شهیه یوقدر . ای او مکاتب عالی طلبه سی ؛ بوکون قافلسیه ده روسل طرفندن بتون اسلاملر تصدیق الیه التهرق محو ایدیلورکن کذا مصرده برچوق وظهروردانی انکلبزلر قورشونه دیزه دك خلافت اسلامی و استقلال عثمانی بحوه اوغراشورکن بز بوراده یوم استقلالیزی بته یالکنز شنك باعقله تسعید ایندک . حالبوکه شو زمانده یوم استقلالک تسعیدی انحق سوز ویردیکنز کی بدئاده فداكارلق ایدمک هیچ اولماز ایسه بر مکاتب عالی طابوری یاخود بلوکی تشکیل ایدوب اولان قاردرشلر مزه یاردم ایتمکله اولایبور . یالکنز شنك زمانلری افراد ملته پیرو اولقله اکتفا ایتملم . عافله موجودیت ایچون ایمان جهاد اولون بته زمانرده فداكارلق خصوصتده پیرو اولالم . ذاتاً رفقاسمدن عطا بکک دیدیگی کی فداكارلق ساری برخصتدر . جزئی حمتله اوفق بر کوکلی بلوکی تشکیل ایدر ایسه که اونی متعدد طابورلر تصیب ایدر . نهایت متعدد الایلر حصوله کلیر . بو خصوصده المسانلردن عبرت الالم؛ کوکلی لر میلیونره بالغ اولدیغی حالده اعدادی مکاتبلر ده کی چوققلر آوجی تعلیمی [*] یاپاراق میدان حریره کتبه به حاشر انیورلر . (نهمدهن) که مرتباندن باقی قالان برقاچ کتبی هیچ بر استادگاهلری اولدیغی حالده عادی برکمی فی قرووازور حاله قویه رقی بته دشمنه مبارزه باشادیلر . حتی فرانسزلردن ده عبرت الالم مملکتلر نده الی طوتار برکنج کورنجه اوتانیمورمیسک نیچون محاربه به کتبه دك دیه دك ارقه سنندن باغریورلر . ای ملتکامید استقبال اولان کنجگر! هیچ اولمز ایسه بر بلوکل اولسون کوکلی تشکیل ایدمده مکاتب عالی نامنه میدان حریره کیده که افراد ملت ازه سنده فدا کار ، شایان اعتقاد و حقیقتاً علوی تحصیل کورمش اولاد وطن اولدیغیز تین ایسون .

ایشته محاربه به کیده جک مکاتب عالی کوکلی طابورینه برنجی اولارق کندیمی قید ایدبورم، منبایسی کنج ، دینج و بیلیکچلی [*] دوفا غزه سنك ٢٧ - ٧٥ نروسنده کی رسلر و باش مقاله سی خصوصیه نهایت قسی جالب دقت در .

غیور وفداكار اولاد وطندن : مدینه منوره ژاندارمه قوماندانی بیکیاشی احمد و فیک بک بوکنج و حبتی عسکر مستننا و نمره دار بر غیرت و فعالیتله مدینه منوره حوالیسندن میدان جهاد و غرابه عزیمت ایلین عربانک تشکیلات، تنظیمه بدل همت ایلدیکنده .

(یورق) سابع طوبیله چاریق ، بری (ماغده بورغ) قاربه اوطورمسی اوزرینه برهوا ایدلک صورتیله غرق اولمش، دیگرلری ایسه دشمنه چاریشه رقی بائمشلردر .

یکرمی درت قطعله انکلبز کیمسندن سکزی (فورمیده بیل ، ابوقیره، قره سی، هوغ ، هاوکه، هرهمس ، بات فیندهر، نیژدر) آلمان تحت البحرلرینک مهاجمه سیله بائمش ، بری (بولوارق) کندی کندینه برهوا اولمش ، اوچی (اوداسیوس ، آمفیون ، سپدی) سابع طوبیله چاریق ، باقیسی ایسه (غودهوب ، مونغوت ، پهنازوس ، تحت البحرلر و غیرلرک برقمسی) آلمان کیماربه حرب ایدرک غرق اولمشلردر .

ایشته بش بیق ایدن بری کمال شدته دوام ایدن حرب عومیده مختلف دولتلر قوای بحریه سنک ضایعاتی بوندن عبارتدر . مظفریت قطعیه نك دگزدن زیاده قاردهه جریان ایدن محاربات نتیجه سنده تمین ایدمکی فکریله خصاص دونغالر قطعی محاربه لره کیریشمه مش اولقله برابر کرک سفائن و کرک مرتبانه ای مهم ضیاع و تلفات وقوعه کلشدر . او مدهش قوای بحریه یکندی کیریه چاریشدندن سوکره باقلم بومقدار نه به بالغ اوله جق ..؟

عاجریں داور